

senteret af advokat og har vanskeligt ved at udtrykke sig skriftligt. I andre tilfælde – f.eks. hvis parterne fra starten er enige om, hvilke oplysninger der skal indhentes f.eks. gennem syn og skøn – kan det være hensigtsmæssigt at afholde mødet på et senere tidspunkt.

5.1.3. Domsforhandlingen indledes med, at parterne nedlægger deres påstande, jf. retsplejelovens § 365. Herefter forelægger sagsøgeren sagen, dvs. giver en sammenfattende fremstilling af sagens faktiske omstændigheder og de juridiske spørgsmål i sagen. Fremstillingen skal være neutral, og sagsøgte har adgang til at supplere den. Efter fast praksis skal sagsøgeren under sin forelæggelse også oplæse de skriftlige beviser, som indgår i sagen. Herefter følger bevisførelse i form af partsforklaringer og afhøring af eventuelle vidner og syns- og skønsmand. Endelig procederer parterne sagen, dvs. fremfører deres argumenter.

Dommen afsiges snarest muligt efter, at domsforhandlingen er til ende, jf. retsplejelovens § 219. Ved sagens optagelse til dom skal retten tilkendegive, hvornår dommen vil blive afsagt. Domme i sager, der behandles ved byret, skal afsiges senest 6 uger efter optagelsen til dom, mens fristen i sager, der behandles ved landsret, er 3 måneder. Såfremt særlige omstændigheder gør det påkrævet, kan retten beslutte at fravige disse frister. I beslutningen, der ikke kan kæres, skal anføres de omstændigheder, der bevirker, at fristen ikke kan overholdes.

5.1.4. Bevisførelse ved byret og landsret finder sted under domsforhandlingen, jf. retsplejelovens § 340, men retten kan dog undtagelsesvis bestemme, at bevisførelsen eller en del af denne skal ske inden domsforhandlingen. Retspraksis er imidlertid meget restriktiv, og det tillades sjældent, at vidner afhøres før domsforhandlingen, medmindre vidnet er afskåret fra at afgive forklaring under domsforhandlingen, f.eks. på grund af udrejse af landet.

5.1.5. Begrebet *materiel procesledelse* bruges om rettens indflydelse på processens indhold, dvs. på processtoffet i form af påstande, anbringender og beviser. *Formel procesledelse* angår rettens indflydelse på processens form, f.eks. udveksling af processkrifter og afholdelse af møder.

I civile sager kan retten ikke tilkende en part mere, end denne har nedlagt påstand om, og kan kun tage hensyn til anbringender, som parten har gjort gældende, jf. retsplejelovens § 338, og bevisførelse kan kun finde sted efter anmodning fra en part. Sagsomkostninger kan dog tilkendes, selv om der ikke er nedlagt påstand herom, jf. retsplejelovens § 328 (fra den 1. januar 2007 § 322), og i udeblivelsestilfælde kan retten efter omstændighederne helt eller delvis frifinde den

udeblevne, selv om der ikke er fremsat de relevante påstande og anbringender med henblik herpå, jf. retsplejelovens § 354, stk. 3, og § 360, stk. 3. Endelig kan retten ved afhøring af parter og vidner stille supplerende spørgsmål og efter omstændighederne overtage afhøringen, jf. retsplejelovens § 183, stk. 2. Retten kan i den forbindelse stille spørgsmål, som ingen af parterne ønsker at stille, og retten kan også af egen drift genindkalde en person, der tidligere har afgivet forklaring under sagen. I såkaldt indispositive sager (sager om ægteskab eller forældremyndighed, faderskab, værgemål, prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse eller af beslutning om adoption uden samtykke) gælder der også visse undtagelser fra de ovenfor nævnte principper.

Retten kan afvise en påstand, hvis denne er uklar eller i øvrigt uegnet til at danne grundlag for sagens afgørelse. Retten kan afvise påstande, anbringender og beviser, som først fremkommer efter forberedelsens slutning, jf. retsplejelovens §§ 357 og 363. Retten kan nægte bevisførelse, som skønnes at være uden betydning for sagen, jf. retsplejelovens § 341.

Retten kan søge uklare eller ufuldstændige påstande eller anbringender eller udtalelser om sagen i øvrigt afhjulpet ved spørgsmål til parten, jf. retsplejelovens § 339, stk. 1. Retten kan opfordre en part til at tilkendegive sin stilling til faktiske og retlige spørgsmål, som synes at være af betydning for sagen, jf. retsplejelovens § 339, stk. 2. Endelig kan retten opfordre en part til at føre bevis, hvis sagens faktiske omstændigheder ellers ville henstå som uvisse, jf. retsplejelovens § 339, stk. 3.

Unnlader en part at efterkomme rettens opfordringer til at føre bevis, kan retten ved bevisbedømmelsen tillægge dette virkning til fordel for modparten, jf. retsplejelovens § 344, stk. 3 («fakultativ processuel skadevirkning»). Det samme gælder, hvis en parts erklæringer vedrørende sagens faktiske omstændigheder er uklare eller ufuldstændige, eller hvis en part unnlader at udtale sig om modpartens erklæringer om disse spørgsmål eller at efterkomme modpartens opfordringer, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2, 1. pkt. Endelig gælder det samme, hvis en part unnlader at efterkomme rettens beslutning om at afgive partsforklaring, eller hvis en part under en partsforklaring unnlader at besvare spørgsmål, eller hvis svarene er uklare eller ufuldstændige, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2, 2. pkt.

Når en af de nævnte situationer foreligger, kan retten som led i den i øvrigt frie bevisbedømmelse helt eller delvis lægge modpartens fremstilling af sagens faktiske omstændigheder til grund.